D a n C R E Ț U

Universitatea „Lucian Blaga“ din Sibiu, Facultatea de Istorie şi Patrimoniu „Nicolae Lupu“
“Lucian Blaga” University of Sibiu, “Nicolae Lupu” Faculty of History and Patrimony

Accelerarea negocierilor româno-italiene pentru intrarea simultană în război

The acceleration of Romanian-Italian negotiations for the simultaneous entrance in war

The evolution of international relations after the Congress of Berlin in November 1878 showed trends from the previous period, marking the creationof a new international situation, which will lead to World War I in 1914. Essential characteristics of international relations in this period are the establishment of the opposite military-political alliances, the Triple Alliance and the Triple Entente, which will therefore establish a new balance of forces between the great powers. The outbreak of the international crisis forced the Great Powers to act for the implementation of existing politico-military alliances. The world headed towards a world conflict and the Romanian diplomacy had to clarify its position.

Keywords: World War I, creation of the Triple Alliance and of the Triple Entente, international crisis, Romanian-Italian negotiations

Institution's address: Institutional's address: B-dul Victoriei, nr. 5-7, Sibiu, 550024, România,
tel: +40-(269) 21.44.68/ Fax: +40-(269) 21.44.68, e-mail: istorie@ulbsibiu.ro,
web: http://istorie.ulbsibiu.ro

Personal e-mail: *d_cretu@yahoo.com*

Evoluția relațiilor internaționale după Congresul de la Berlin din 1878 a înregistrat tendințe noi față de perioada anterioară, marcând conturarea unei noi situații internaționale, care va genera izbucnirea Primului Război Mondial în 1914. Caracteristicile esențiale ale relaţiilor internaționale din această perioadă sunt reprezentate de constituirea alianțelor politico-militare opuse, Tripla Alianță şi Tripla Înțelegere, prin urmare, a unui nou raport de forțe între Marile Puteri.

Deşi raporturile dintre Marile Puteri au exprimat tendințele fundamentale ale evoluției situației internaționale în perioada care a precedat Primul Război Mondial, se impune totuşi să precizăm că un rol semnificativ în viața internațională l-au dobândit unele state mici şi mijlocii care, prin poziția lor geo-politică şi prin potențialul economic şi militar, puteau să influențeze într-o măsură semnificativă evoluția vieții politice internaționale.

Evenimentele au grăbit însă reorientarea politică a României. Declanşarea crizei internaționale a făcut ca Marile Puteri să acționeze pentru punerea în aplicare a alianțelor politico-militare existente. Lumea se îndrepta cu paşi repezi spre un conflict mondial iar diplomația românească trebuia să-şi precizeze poziția. Cele două grupări politico-militare urmăreau să obțină concursul României în războiul care se întrevedea.

Pe măsura agravării crizei din iulie 1914, chestiunea atitudinii României față de conflictul austro-sârb a fost subordonată problemei principale referitoare la poziția acesteia în viitorul război mondial. Atitudinea pe care urma să o adopte România era de o importanță capitală în viitoarea strategie a Puterilor Centrale, deoarece toate planurile de formații de atac şi de apărare ale Triplei Alianțe erau aranjate în cooperare cu armata română, care trebuia să acopere flancul drept al alianței împotriva Rusiei şi, ca o uşurare a acțiunii austriece, să atace Odesa.

Cu toate eforturile diplomației Puterilor Centrale de a-i impune României o linie politică conformă cu prevederile tratatului de alianță, existau slabe şanse de reuşită. Contribuia la aceasta, în mod esențial, ostilitatea opiniei publice din România față de Austro-Ungaria, fapt de care factorii de decizie de la București nu puteau să facă abstracție. Însuşi regele Carol I, influențat în cele din urmă de insistențele germane pentru menținerea vechii orientări politice, îşi dădea seama de dificultățile aplicării prevederilor tratatului cu

Austro-Ungaria. În adoptarea unei decizii de maximă importanță, cerută de împrejurările izbucnirii războiului, alături de „factorul național", un rol semnificativ l-a avut și puternica ofensivă diplomatică a Antantei.

Între timp, evenimentele externe se precipitau în favoarea Antantei. Perspectiva intrării Italiei în război alături de această grupare de forțe devenea tot mai evidentă. G. Știrbei, om politic conservator cu influență la Palat, informa pe Alexandru Marghiloman, la 21 aprilie/ 4 mai 1915, că regele Ferdinand I aflase direct de la suveranul Italiei precum că promisese Antantei intrarea țării sale în război la sfârșitul lunii mai. Aceleași informații cu privire la intrarea Italiei în război le primise și Brătianu în 16/29 aprilie 1915 de la Atena, în urma unei convorbiri avute de N. Filodor cu ministrul afacerilor externe grec. Desigur, Brătianu era la curent cu faptul că Italia poartă tratative atât cu Puterile Centrale cât și cu Antanta, lucru confirmat de ministrul austro-ungar la București, contele Czernin. Într-o discuție cu primul ministru român din 11 mai 1915, acesta îl informa pe Brătianu despre posibilitatea ca Italia să accepte oferta Puterilor Centrale mai ales în urma succesului ofensivei declanșate în Galiția. Ambasadorul nu nega nici faptul că exista posibilitatea și ca Italia să le declare război și să accepte oferta Antantei.

În aceste condiții, discuțiile româno-italiene au fost accelerate în vederea intrării împreună în război. Guvernul italian a adresat guvernului român întrebarea „dacă România n-ar fi dispusă la o acțiune comună cu Italia pentru sfârșitul lunii aprilie împotriva Austro-Ungariei" și dacă, în acest timp, "n-ar putea să stabilească în acest sens o înțelegere cu Bulgaria". Situația complexă a țării nu permitea o angajare directă și imediată, tocmai de aceea Brătianu a dat un răspuns evaziv, care lăsa totuși speranțe, făcând aluzie la demersurile anterioare ale guvernului român. Cu privire la posibilitatea atragerii Bulgariei el era însă de părere că această acțiune ar fi prematură, mai mult, exista pericolul ca lucrurile să fie denunțate la Viena și Berlin, având în vedere orientarea politică a cercurilor conducătoare din Bulgaria, influențate acum și de unele succese ale Germaniei.

Începând cu luna martie, în poziția guvernului italian a intervenit o schimbare, lucru observat și de contele Ottocar Czernin, care, într-o telegramă adresată baronului Burian, îl înștiința pe acesta că ministrul Italiei la București, "care câtva timp a stat liniștit", a început să se agite împotriva Austro-Ungariei, răspândind știri că relațiile dintre Italia și dubla monarhie s-au înrăutățit și se apropie de stadiul critic.

Același lucru îl simte și Brătianu deoarece, în urmă cu câteva luni, el era cel care propunea o acțiune comună a celor două țări, acum guvernul italian întreba dacă, acționând nu mai târziu de sfârșitul lunii aprilie, "poate conta pe o susținere militară simultană a României".

Această intrare simultană în război era dorită de guvernul italian din mai multe motive. În primul rând declararea războiului Austro-Ungariei, nu mai târziu de sfârșitul lunii aprilie, era o condiție a Rusiei pentru a accepta o parte din pretențiile italiene asupra coastei dalmate în detrimentul Serbiei. Al doilea motiv era acela că Sazonov miza pe impresia care ar fi produs-o întărirea Antantei asupra statelor neutre. În viziunea lui, această impresie ar fi mult mai importantă decât participarea efectivă la război a Italiei, deoarece nu avea o impresie foarte bună asupra armatei italiene, care "nu a dat dovadă în trecut de mari calități războinice".

În răspunsul său, Brătianu ar fi afirmat, după cum relatează Fasciotti, că "e decis ca, în cazul unei acțiuni italiene, să pornească și acțiunea sa în același timp cu toată vigoarea". Dar concomitent a formulat și o serie de rezerve cu privire la data probabilă și la modalitățile intrării în acțiune din necesitatea de a aștepta "propuneri mai precise din partea guvernului italian" care vor trebui armonizate "cu starea preparativelor militare românești". Acest răspuns al guvernului român a produs o impresie neplăcută guvernului italian, informa Fasciotti pe Brătianu, considerându-se că România nu vrea să acționeze.

S-ar putea spune că poziția guvernului român, a lui Brătianu în special, să fi reflectat nu numai supărare față de atitudinea guvernului italian, care nu-l informase direct asupra tratativelor lui în vederea alăturării Italiei la Antantă, ci și faptul că Brătianu ar fi dorit realizarea unui acord mai concret cu Italia, considerând că acordul separat al celor două state cu Antanta scădea din importanța de viitor a acțiunii celor două țări. Realizarea alianței italo-române și eventuala atragere a Greciei și Bulgariei, precum și alipirea lor la Antantă în asemenea condiții ar fi consolidat mult pozițiile acestor țări. O asemenea alianță, spunea Brătianu, ar fi avut „mai mare importanță pentru viitor".

De aceeași părere este și Alexandru Cusin în lucrarea „Războiul și țările neutre", considerând că o asemenea alianță formată din România, Italia, Grecia și Bulgaria ar fi dispus de peste două milioane de baionete intacte ca forță, care și-ar fi putut impune mult mai ușor, față de oricare din grupele beligerante, doleanțele țărilor ce o compuneau.

Dar Italia era prea avansată în tratativele cu Antanta, iar hotărârea ei de a intra în acțiune era iminentă. În schimb, guvernul român nu considera că s-au asigurat toate condițiile pentru a putea intra în acțiune. Aceasta nu însemna însă că nu se gândea și la posibilitatea intrării odată cu Italia în alianță.

Cunoscând discuțiile dintre Italia și România din

această perioadă, Puterile Centrale considerau că o „clarificare" prealabilă cu Italia ar fi uşurat şi atragerea României de partea lor. Chiar Conrad, şeful Statului Major al Austro-Ungariei, care până atunci insistase pentru tratative cu România, susţinea acum (aprilie 1915) că osteneala este „complet inutilă", fiindcă România ar fi pentru participarea la un „eventual atac al Italiei împotriva noastră". Cu alte cuvinte, dacă se reuşea determinarea prin tratative a unei schimbări de poziţie a Italiei în favoarea Puterilor Centrale, aceasta putea schimba şi atitudinea României. În astfel de condiţii, spunea Conrad, „nu ar fi nevoie de o cedare de teritorii austro-ungare", referindu-se desigur la teritoriile româneşti, sperând să obţină cooperarea României numai pe baza promisiunilor făcute până atunci, fără să cedeze ceva din teritoriile româneşti înglobate în Imperiul Austro-Ungar.

Tot acum, partizanii orientării filogermane de la Bucureşti şi Roma, au iniţiat acţiuni insistente spre a determina cele două guverne să fie favorabile Puterilor Centrale. Atât presa italiană cât şi cea românească filogermană abundau de articole care prezentau superioritatea Germaniei şi Austro-Ungariei. În acest sens, "Corriere della Sera" publica un articol al generalului italian Angelo Gatti, care dădea un pronostic foarte defavorabil pentru Tripla Înţelegere. După părerea lui, Antanta nu putea câştiga războiul, deoarece acţiunile celor trei mari puteri nu erau corelate. Tot el era de părere că nici intrarea României şi Italiei în conflict n-ar ajuta Tripla Înţelegere, căci eficacitatea depinde în primul rând de intervenţia la timp a tuturor inamicilor Germaniei". În plus, spunea Gatti, un atac rapid al Romaniei nu va folosi la nimic dacă nu ar beneficia de sprijinul rus şi sârbesc, în timp ce un atac al Italiei la graniţa de sud a Austriei ar fi greu de realizat datorită lanţului muntos care formează o barieră naturală în acea regiune. Şi ziarul "Avanti", oficiosul socialiştilor italieni, constata că Austro-Ungaria a făcut totul spre a înlătura un conflict cu Italia. El amintea cuvintele lui Crispi că "Italia, Austro-Ungaria şi Germania şi-au garantat între ele inviolabilitatea" şi că "nimic nu poate fi mai reprobabil decât ruperea acestui cuvânt şi distrugerea acestei stipulaţiuni fundamentale a Triplicei".

La 4/16 mai 1915, Italia a denunţat formal tratatul ce o lega de Puterile Centrale. Era pasul premergător intrării sale în acţiune alături de Puterile Antantei. Guvernul italian a insistat pe lângă viitorii săi aliaţi pentru a satisface cererile formulate de România şi pentru a determina astfel intrarea concomitentă a acesteia în acţiune, deşi nu lega în mod absolut intrarea sa în război de intrarea României. Poziţia Italiei a dat o puternică lovitură Triplei Alianţe, deoarece Germania şi Austro-Ungaria nu renunţaseră să creadă în posibilitatea atragerii ei şi, prin ea, a României.

În situaţia care s-a creat, Burian aprecia că problema cea mai importantă pentru Puterile Centrale în momentul respectiv era să ţină deschisă calea înţelegerii şi să-şi asigure neutralitatea României.

Instrucţiuni în acest sens au pornit din Berlin şi Viena spre reprezentanţii lor de la Bucureşti. Czernin, ca şi von Bussche, a reluat acţiunea cu mai multă insistenţă, atât pe lângă cercurile oficiale cât şi pe lângă unele personalităţi politice favorabile prin poziţia lor Puterilor Centrale.

La Comandamentul Suprem al Armatei Austro-Ungare, luându-se în discuţie posibilitatea intrării în război a Italiei împotriva Puterilor Centrale, se exprima deja părerea că este îndoielnic faptul că s-ar putea duce „şi războiul acesta în mod victorios", iar intrarea României în război împotriva lor „ar însemna o catastrofă", întrucât ar necesita concentrarea unor mijloace materiale şi umane deosebit de mari pentru susţinerea celor trei fronturi, ceea ce se socotea a fi imposibil.

La 26 aprilie 1915, la Londra, s-a încheiat Tratatul de alianţă între Puterile Antantei şi Italia în care – la articolul 9 – se prevedeau următoarele: „Franţa, Marea Britanie şi Rusia recunosc că Italia este interesată în menţinerea echilibrului în Marea Mediterană şi că ar trebui, în caz de împărţire totală sau parţială a Turciei, să obţină o parte satisfăcătoare în regiunea mediterană, în vecinătatea provinciei Adalia, sau acolo unde Italia a obţinut drepturi şi interese care au format deja obiectul unei înţelegeri italo-britanice. Zona care va fi eventual atribuită Italiei va fi delimitată la momentul oportun ţinându-se seama de interesele preexistente ale Franţei şi Marii Britanii. Interesele Italiei vor fi luate în considerare şi în cazul când integritatea Imperiului Otoman va fi menţinută sau în cazul în care vor fi operate schimbări în zonele de interese ale puterilor. Dacă Franţa, Marea Britanie şi Rusia vor ocupa în timpul războiului teritorii ale Turciei asiatice, provinciile de la Marea Mediterană care se învecinează cu Adalia, în limitele indicate mai sus, vor fi rezervate Italiei, care va avea dreptul de a le ocupa". Cu acest prilej, Italia a aderat la Declaraţia din 4 septembrie 1914 de la Londra, prin care Franţa, Marea Britanie şi Rusia se obligau să nu încheie pace separată pe tot timpul războiului. Totodată, cele trei Mari Puteri se angajau ca, la încheierea păcii, „părţile vor stabili de comun acord condiţiile ce urmează a fi impuse adversarului". Intrarea în război a Italiei alături de Antantă s-a produs la 20 mai 1915. Până la acest moment, Consulta a fost permanent informată de reprezentanţii ei de la Bucureşti asupra tratativelor purtate de diplomaţia de la Bucureşti cu Antanta, îndeosebi asupra propunerilor făcute de diplomaţia ţaristă. Totodată, oficialii italieni acreditaţi la Bucureşti informau despre manifestările proantantiste ale românilor, îndeosebi cele coordonate de „Acţiunea naţională" şi „Liga Culturală". Asemenea acţiuni,

aprecia viceconsulul italian la Brăila, G. Serpi, semnifică „o etapă importantă în mişcarea de propagandă în vederea intrării României în acţiune", alături de Antantă.

Imediat după intrarea Italiei în război alături de Antantă, guvernele acesteia din urmă au solicitat României „să accelereze" preparativele sale militare.

Despărţirea Italiei de România în timpul tratativelor cu Antanta şi intrarea ei izolată în război avusese ca efect slăbirea aportului de forţe pe care ar fi adus-o o contribuţie sincronă italo-română. Evident că altul ar fi fost efectul dacă ambele ţări intrau deodată, atât în ce priveşte lovitura militară dată Puterilor Centrale, cât şi asupra atitudinii ţărilor neutre din Balcani, Bulgaria şi Grecia.

Odată soluţionată problema intrării în război, privirile diplomaţiei antantiste se reîntorseseră asupra României. Atragerea acestei ţări era noua misiune. Evenimentele de pe fronturile de luptă făceau această acţiune şi importantă şi urgentă.

Cu toată începerea ofensivei victorioase a lui Mackensen pe frontul de est împotriva Rusiei, Antanta socotea totuşi situaţia sa ca favorabilă. Debarcarea anglo-franceză în Dardanele şi intervenţia italiană dădeau Quadruplei Alianţe un avantaj considerabil şi puneau în special Austro-Ungaria într-o situaţie grea. Dacă pe lângă Italia s-ar fi adăugat Serbia şi România, Austria n-ar fi putut rezista asaltului în care cele două popoare aduceau în luptă armate proaspete. Atât de gravă era criza prin care dubla monarhie trecea, încât comandantul Statului Major lua măsuri să evacueze Triestul şi să retragă frontul pe Sava.

În acelaşi timp, exista temerea din partea guvernului italian că România ar putea ceda presiunii exercitate asupra ei de către Puterile Centrale pentru a o atrage de partea lor. Într-un raport din 15 martie 1915, ministrul italian la Bucureşti relata că Take Ionescu şi N. Filipescu au adresat o scrisoare regelui Ferdinand I pentru a-l încuraja în atitudinea sa de rezistenţă faţă de presiunea austro-germană.

Primul ministru Ion I. C. Brătianu a prezentat, în discuţiile cu reprezentanţii diplomatici ai Antantei acreditaţi la Bucureşti, „condiţiunile speciale" ale angajării militare a ţării sale în conflagraţie. La Paris, premierul René Viviani a intervenit pe lângă şeful Foreign Office-ului, Sir Edward Grey, pentru ca, împreună cu Italia, Franţa să se adreseze Petrogradului pentru ca acesta să devină mai concesiv faţă de cererile justificate ale Bucureştilor.

În acelaşi timp, Barrère, reprezentantul Franţei la Roma, transmitea faptul că nici în capitala italiană atitudinea lui Brătianu nu a lăsat o impresie prea bună. Mai mult, în cercurile guvernamentale nu se mai dorea intervenţia României contra Austro-Ungariei. Se argumenta prin faptul că, într-o întâlnire dintre colonelul Rudeanu şi Sidney Sonino, ministrul de externe italian, acesta din urmă considera pretenţiile României în ceea ce priveşte Banatul ca fiind exagerate.

O lungă discuţie începea între cancelariile aliate şi România relativ la delimitarea teritoriilor. Brătianu va lămuri prin Blondel, reprezentantul Franţei la Bucureşti, motivele intransigenţei sale în problema frontierelor. "Nu pentru câţiva kilometri mai mult, dar pentru că graniţele corespund aspiraţiilor naturale permanente ale României şi mai ales, din trebuinţa de a împiedica prin stabilirea unor graniţe naturale – precum Dunărea faţă de sârbi în Banat şi Prutul faţă de ruşi în Bucovina – conflicte de naţionalităţi asemănătoare acelora ce tulbură Macedonia de câţiva ani" - acestea erau motivele pentru care primul ministru român nu putea ceda în problema teritoriilor cerute.

Surprinzătoare era atitudinea Italiei, care, dacă în timpul negocierilor ei cu Antanta a sprijinit cerinţele româneşti, acum, după intrarea ei în război, nu mai avea aceeaşi poziţie binevoitoare. În presa românească apăreau preluări din ziarele italiene prin care se încerca modificarea conduitei guvernului român. Iată de pildă ce scria "Tribuna" din Roma:" Două primejdii ameninţă acum România, un succes definitiv al austro-germanilor în încercarea lor de a respinge şi de a imobiliza apoi pe ruşi în Galiţia orientală şi, în al doilea rând, o nouă ofensivă victorioasă a armatelor Ţarului. În primul caz, Austria scăpând de pericolul care o ameninţă dinspre nord, visul unităţii naţionale a românilor, care nu se poate realiza decât prin cucerirea Transilvaniei, va fi îngropat pentru totdeauna. În al doilea caz, chiar dacă programul aliaţilor în favoarea micilor naţionalităţi va fi menţinut, raţiuni politice de neînlăturat ar face ca revendicările naţionale ale României să fie îndepărtate de la marea lichidare finală".

Cu alte cuvinte, după ziarul italian, dacă învingeau austro-ungarii, România nu mai primea Transilvania, iar dacă învingea Antanta, principiul naţionalităţilor nu se aplica şi în cazul statului român, deoarece nu luptase pentru el. Ziarul dădea şi sfaturi cum se putea ieşi din această dilemă, sugerându-le românilor să intervină în conflict până nu se va întâmpla unul din cele două evenimente.

Încercarea Italiei de a forţa mâna guvernului Brătianu pentru a fi mai conciliant reiese şi din următorul pasaj pe care îl găsim într-un alt mare cotidian italian, "Giornale d'Italia", care preciza: "ar trebui să se aprecieze limpede, la Bucureşti, primejdia ce o pot reprezenta pentru interesele româneşti, excesivele cereri de noi teritorii. Nu e vorba numai de rezistenţa Serbiei şi Rusiei. Primejdia vine dintr-o schimbare ce se poate produce la Budapesta". "Giornale d'Italia" preciza că o întârziere a intervenţiei României după largile satisfacţii pe care le-a primit ar

putea împinge aliaţii la a primi "pacea oferită de Ungaria pe baze juste şi raţionale".

În decursul tratativelor începeau să se lămurească proporţiile victoriei austro-germane pe frontul de Est, ceea ce modifica şi atitudinea statelor Antantei faţă de România. Acest lucru este demonstrat de Fasciotti, care confirmă că, în discuţiile avute cu Brătianu, acesta a cerut tot Banatul. După părerea ministrului italian, românii nu vor ceda, dată fiind situaţia militară a ruşilor şi avansează două soluţii; fie se renunţă la cooperarea militară a României, fie i se acorda toate concesiile cerute. Soluţia cea mai rea ar fi, în viziunea lui Fasciotti, aceea de a tergiversa tratativele deoarece, acum, "Brătianu pare decis să intre în război". Într-o altă notă transmisă Ministerului de Externe italian, în 25 iunie 1915, Fasciotti se declara nemulţumit de pretenţiile avute de Brătianu mai ales în ceea ce priveşte materialele de război. România dorea ca aceste comenzi făcute în Franţa şi Italia să fie gata în cel mai scurt timp şi să fie transportate în ţară de statele aliate. În ciuda acestor nemulţumiri, Fasciotti dorea să fie informat despre comenzile militare făcute în Italia, despre termenele de livrare deja depăşite, precum şi despre comenzile care erau gata şi timpul în care puteu fi transportate în România.

Tittoni, ministrul Italiei la Paris, din dorinţa de a grăbi intrarea României în război, le-a sugerat lui Poincaré şi Delcassé nu numai împingerea limitei de nord a Bucovinei româneşti până la Prut, dar chiar cedarea de către ruşi a unei părţi din Basarabia. Franţa a considerat că ar fi foarte delicat şi riscant a ridica această chestiune, oricât de dreaptă ar fi, deoarece nu s-ar ajunge la nici un rezultat şi, mai mult, ar indispune inutil Rusia.

Ca urmare a insistenţelor diplomaţiei de la Bucureşti, la 7 iulie 1915, Anglia, sub impulsul depeşelor lui Theophile Delcassé, şeful Quai d'Orsay-ului, a comunicat consimţământul său de principiu la revendicările României.

La Petrograd, ministrul britanic Buchanan a comunicat ţarului hotărârea guvernului său de a ceda Constantinopolul Rusiei, dar îi împărtăşea şi convingerea că această mare concesie va îndemna Rusia spre o atitudine mai conciliantă şi îi mai punea între altele şi condiţia "de a face tot posibilul ca să înlesnească participarea României şi Bulgariei împotriva Turciei şi a Puterilor Centrale".

A doua zi Italia a anunţat acceptul său, iar la 3 iulie 1915 ministrul rus de externe, S. Sazonov, îşi dădea şi el acordul, punând drept condiţie ca România să intre în război peste cinci săptămâni. România obţinea în felul acesta o mare victorie diplomatică, prin recunoaşterea drepturilor sale la întregirea naţională şi intrarea în acţiune la momentul pe care ea îl considera oportun.

Situaţia militară a Antantei, la mijlocul anului 1915, a determinat Rusia şi Anglia să devină mai concesive faţă de revendicările României, aşa că sfaturile oarecum forţate ale lui Sidney Sonnino de a face opoziţie la unele din cererile României nu au putut prezenta un obstacol insurmontabil. Şeful Consultei, S. Sonnino, dorea ca revendicările Italiei, formulate cu ocazia angajării în război de partea Antantei, să fie integral menţinute, cu orice preţ, ceea ce fără îndoială putea influenţa pozitiv solicitările Bucureştilor.

Diplomaţia de la Bucureşti îşi punea deseori întrebarea: cât preţ şi câtă seriozitate trebuiau puse pe promisiunile Antantei? Reprezentantul României la Petersburg, C. Diamandy, era circumspect în ceea ce priveşte angajamentele Triplei Înţelegeri faţă de România. Astfel, în august 1915, el se adresa lui I. I. C. Brătianu cu opinia potrivit căreia Antanta „doreşte mai ales concursul armatelor noastre (. . .) fără a purta vreun interes deosebit creării României Mari". Experimentatul diplomat mai comunica faptul că ministrul Angliei de la Petersburg, Wiliam Buchanan, găsea exagerate revendicările Bucureştilor, apreciind că este în interesul Foreign Office-ului „a se conserva o Ungarie în putere. Franţa, la rândul ei, urmărind Alsacia şi Lorena, nu era imediat interesată de crearea unei Românii Mari". În opinia lui Diamandy, „numai Italia punea preţ pe formarea unei Românii puternice în regiunea Balcanilor".

Politica prudentă şi înţeleaptă a lui I. I. C. Brătianu era atent urmărită şi de ataşatul militar la Bucureşti, lt Colonel Luciano Ferigo. Ofiţerul italian îşi informa superiorii, la 9 octombrie 1915, despre „motivele" care îl determinau pe I. I. C. Brătianu să amâne intrarea ţării sale în Marele Război. Între acestea, Ferigo amintea ceea ce premierul de la Bucureşti declarase în particular, şi anume că „pentru ieşirea din neutralitate a României, el va pretinde ca Antanta să trimită cel puţin 400. 000 de oameni în Balcani". Ferigo sublinia că nici intervenţia parlamentarilor, mai ales cei grupaţi în Federaţia Unionistă, şi nici opinia publică, în majoritate proantantistă, nu putuseră să-l influenţeze pe Brătianu să grăbească intrarea României în război. Ataşatul militar italian la Bucureşti era convins că intervenţia României „va fi preţioasă chiar atunci când aceasta nu va putea servi decât pentru imobilizarea unui important nucleu de forţe austro-ungare", opţiunea ei militară fiind condiţionată de preîntâmpinarea „eventualelor ameninţări ulterioare".

Puterile Antantei au cerut din nou României să intre în război în ajutorul Serbiei. Modalitatea era formarea unei ligi între Grecia şi România, spre a ameninţa Bulgaria cu atacul din două direcţii. Guvernul român a răspuns că momentul nu este prielnic pentru o intervenţie militară, din cauza situaţiei generale de pe fronturile de luptă. Poziţia favorabilă a austro-germanilor pe frontul de răsărit şi completa paralizare

a rușilor crea pentru România riscul de a fi atacată și înfrântă cu atât mai mult cu cât drumul Puterilor Centrale spre Constantinopol era mai scurt decât prin Serbia. Guvernanții români se puteau decide la acest pas numai în condițiile în care aliații ar fi trimis pentru susținerea acțiunii de ajutorare a Serbiei o armată de 400.000 oameni în Peninsula Balcanică.

De partea cealaltă, grecii nu puteau nici ei să intervină, cu toate că exista un tratat special cu Serbia, prevăzând intervenția unuia dintre aliați în caz de atac împotriva celuilalt, și cu toată dorința lui Venizelos de a o face.

Motivul principal era ostilitatea regelui Constantin, care era germanofil declarat. Pretextul invocat de rege pentru a contesta existența unui *casus foederis* a fost găsit în interpretarea strictă a trei articole din convenția greco-sârbă. Astfel, după părerea lui, tratatul privea cazul unui război balcanic și nu al unuia general, în al doilea rând, Grecia s-a angajat să ajute Serbia împotriva unui adversar și nu a patru, iar în al treilea rând, sârbii s-au angajat să dea o armată de 150.000 oameni, iar grecii 80.000 . În condițiile declanșării ofensivei austro-ungare dinspre nord, sârbii nu puteau să execute această ultimă obligație. Față de aceste argumente ale regelui, Venizelos a găsit o soluție ingenioasă, aceea ca Antanta să furnizeze sprijinul militar în locul sârbilor prin trimiterea unui important corp expediționar la Salonic. Soluția propusă avea avantajul că îndeplinea și condiția pusă de Brătianu pentru intervenția armatei române. Atât Anglia, cât și Franța și Italia s-au declarat de acord cu propunerea.

Negocierile pentru realizarea acestui plan au mers greoi, însă Antanta nu a renunțat la ideea de a atrage România de partea ei.

La rândul său, ministrul Carlo Fasciotti îl informa, la 19 octombrie/1 noiembrie 1915, pe Antonio Salandra despre demersurile ce se făceau pe lângă regele Ferdinand I pentru atragerea României de partea Antantei sau a Puterilor Centrale, deși opțiunea țării sale era limpede în cercurile diplomatice. Carlo Fasciotti reproducea discuția purtată de suveranul român cu un interlocutor de-al său; Ferdinand declarase că: „un stat mic și, în plus, izolat ca România, trebuie să țină seama nu numai de evoluția războiului european, mai ales în situația sa, ci și de felul în care evoluează evenimentele pe acest teatru de război. Acum România nu are forțe suficiente pentru a ține piept acelora, motiv pentru care nu poate să se angajeze în acțiune dacă Antanta nu strânge în această regiune forțe cel puțin echivalente cu cele ale Imperiilor Centrale unite cu Turcia și Bulgaria".

Fasciotti a informat în continuare pe superiorii săi asupra tratativelor României cu Antanta, asupra „dificultăților" cu diplomația țaristă în ceea ce privește „problema trupelor ruse". Tot la 6 noiembrie 1915 Fasciotti se arăta „îngrijorat" de „ofertele teritoriale" și financiare ale Puterilor Centrale pentru a determina România să iasă din neutralitate (se vorbea despre cedarea Bucovinei, Basarabiei și obținerea unui împrumut de două miliarde) în favoarea acesteia. Fasciotti recomanda o acțiune „energică și hotărâtă, pe atât de ponderată și adecvată" față de București, iar în caz de nereușită să „se treacă la a trata de pe poziții de forță cu guvernul român, ori să considere ca definitiv pierdută partida din Balcani". Diplomatul amintea că, ori de câte ori colegii săi îi vorbeau premierului I. I. C. Brătianu despre „intrarea în acțiune a României", acesta întreba: „ce face Italia"?.

La finele anului 1915, oficialii italieni de la București nu împărtășeau opinia provenită de la Petersburg potrivit căreia armata română „s-ar afla într-o situație dificilă, atât în ce privește aprovizionarea cu armament, muniții și echipament, cât și în ce privește instrucția". Fasciotti discutase această problemă cu atașatul militar regal. Ministrul italian s-a văzut cu fostul reprezentant al Rusiei în România, N. Scebeco, care avuse discuții interesante cu oficialitățile de la București. Atât regele Ferdinand, cât și regina Maria îi păreau diplomatului rus „sinceri" și animați „de bune intenții față de Antanta, dar gata să intre în acțiune la momentul potrivit alături de ea". Cât privește pe Brătianu, Scebeco opina că era hotărât să coopereze cu Antanta, intrarea României în conflagrație producându-se numai cu îndeplinirea a două condiții: tendința de a se angaja cu riscuri minime și dorința cercurilor oficiale de a evita un război cu Bulgaria și de a pătrunde în Transilvania și Bucovina.

Presiunile Antantei asupra României au slăbit la începutul anului 1916; I. I. C. Brătianu declara unui membru al Antantei: „Eu sunt cu voi și sunt convins de victoria voastră (. . .). Dacă credeți că trebuia să mă declar pentru Germania, n-aș fi făcut-o până acum? Cer, deci, încrederea dumneavoastră. Aștept de la dumneavoastră o înțelegere exactă a faptelor bazată pe sinceritate. Contradicția care apare între unele dintre faptele mele și unele dintre cuvintele mele (era după încheierea convenției cu Germania) e lucru voit și necesar. Trebuie să derutez partea cealaltă până în ziua când împrejurările îmi vor permite să-mi realizez intențiile". O săptămână mai târziu, la 26 aprilie/17 mai 1916, premierul de la București afirma: „în ce privește intrarea României în conflictul european, principiile mele directoare sunt mereu acelea pe care le-am expus deja Quadruplei Alianțe:

Nu vreau să fac război pe teritoriul meu;

Nu vreau să fac război contra bulgarilor;

Nu vreau să fac război înainte de a vedea cu ochii mei ceea ce mi s-a promis, de a avea muniții care îmi sunt necesare și trupele ruse care sunt indispensabile în Dobrogea pentru a mă proteja contra unei agresiuni bulgare, în timp ce eu voi fi ocupat în altă parte. Voi intra în război atunci când voi avea 75% șanse de a nu

fi zdrobit". Poziția lui I. I. C. Brătianu era determinată de o anumită nesincronizare între diplomațiile Quadruplei Alianţe şi efectele negative posibile ale înțelegerii anglo-ruse în chestiunile orientale.

Pe de altă parte, ceea ce întârzia momentul angajării României în conflagrație era „extrema neîncredere" a conducătorilor de la Bucureşti față de „politica rusească". Cu o clarviziune şi perspicacitate demnă de Talleyrand sau Bismarck, Ion I. C. Brătianu declara reprezentantului Franței în capitala României: „Rusia nu scapă nici o ocazie de a agrava neîncrederea noastră, principalul motiv al ezitării care ni se reproşează. Ştiți că pot obține garanțiile pe care le apreciez ca fiind indispensabile, şi pe care ceilalți aliați, în frunte cu Franța, ar trebui să ni le ofere (. . .). Cum doriți să intru în război, să ajut Rusia să obțină Constantinopolul, adică să mă încercuiască? Suntem tratați ca inamici sau, cel puțin, suntem bănuiți de aceasta".

Ezitarea României de a intra în Primul Război Mondial avea o triplă cauză: materială, strategică şi morală. Premierul Brătianu accepta angajarea țării în marea conflagrație, dar pretindea garanții pe care un stat mic, cu o dureroasă şi tristă experiență istorică, nu putea să nu le ceară.

După ofensiva generalului Alexei A. Brusilov din mai-iunie 1916, presiunile Antantei devin ultimative. Jocul diplomatic al propunerilor şi contrapropunerilor reîncepe. Dorind să slăbească presiunea germană la Verdun şi rezistența pe Somme, Franța este cea mai interesată în angajarea României în conflagrație. Rusia, după victoriile din Galiția, nu se grăbeşte. Cât priveşte Anglia şi Italia, acestea se mulțumeau să urmeze linia Quai d'Orsay-ului.

Grație eforturilor Quai d'Orsay-ului, tratativele României cu Antanta continuau şi ele înaintaseră, în pofida opoziției Rusiei, la unele din condițiile puse de Ion I. C. Brătianu; guvernul englez a cerut la 17/30 iulie 1916 Petersburgului „să nu mai insiste" pentru a impune României atacarea Bulgariei.

Convenția politică a României cu Antanta s-a semnat la 4/17 august 1916 şi era însoțită de una militară. Aproape toate revendicările româneşti erau acceptate. Guvernul Ion I. C. Brătianu obținea astfel un mare succes diplomatic care însemna, înainte de toate, recunoaşterea drepturilor românilor la unitate integrală. Dar punctele convenției militare nu vor fi respectate, iar cele ale tratatului politic nu vor fi luate integral în considerare la Conferința de Pace ce avea să înceapă la Paris, în ianuarie 1919.

Convenția politică din 4/17 august 1916 dintre România şi Antantă privind integritatea teritorială şi frontierele României după război – şapte articole – purta semnătura ministrului Carlo Fasciotti, iar cea militară – 17 articole – pe aceea a locotenent-colonelului L. G. Ferigo, ataşat militar la legația acestei țări din Bucureşti.

Cei doi ani de negocieri diplomatice au evidențiat diferendele dintre aliați cu privire la destinul României. Anglia credea că o Românie întregită va fi un obstacol în calea expansiunii ruseşti către Balcani. Pentru Franța, România putea fi un obstacol în calea expansiunii germane. Pentru Italia, România putea deveni un aliat împotriva slavilor care se pregăteau să reprezinte o forță după înfrângerea Austro-Ungariei. Rusia concepea o Românie îndepărtată de orbita germană, capabilă să ofere un acces uşor în Balcanii slavi. Toate aceste calcule contrastau însă cu politica realistă şi înțeleaptă a lui I. I. C. Brătianu.

Raporturile dintre Ferdinand I şi omologul său italian Victor Emanuel al III-lea s-au limitat în anul 1914 la un schimb de scrisori început în ianuarie. Cum Italia a reprezentat țara către care Brătianu şi-a îndreptat încă de la începutul războiului atenția, era firesc ca familiile regale să încerce păstrarea unor strânse legături şi a unui contact direct.

Tratatul de la Londra din aprilie 1915, prin care Italia a intrat în prima conflagrație mondială, l-a încurajat pe Ionel Brătianu în negocierile cu Antanta. Nu puțini comentatori italieni îl considerau pe I. I. C. Brătianu, datorită inteligenței şi percepției lui realiste asupra raporturilor internaționale, un „Sonnino al Europei de Est".

Note:

1. Sub influența istoricilor francezi şi germani, se consideră, în general, că etapa care precede Primul Război Mondial începe, pe planul relațiilor internaționale, în anul 1871. Se are în vedere în principal antagonismul franco-german, generat de consecințele războiului dintre Franța şi Prusia în anii 1870-1871. Istoricul Vasile Cristian formulează un alt punct de vedere la care subscriem, conform căruia, cu excepția persistentului diferend franco-german, relațiile internaționale au avut până la Congresul de la Berlin o cu totul altă înfățişare decât aceea care a premers primului război mondial. Abia după 1878 s-au realizat cele două puternice grupări rivale, imposibil de anticipat în anii de după 1871. Vasile Cristian, *Diplomația României în slujba împlinirii idealului național*, în volumul "Cum s-a înfăptuit România modernă" (autori: Gh. Platon, V. Russu, Gh. Iacob, V. Cristian, I. Agrigoroaiei), Editura Univeritații "Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 1993, p. 245.
2. Alexandru Cusin, *Împrejurări politice şi diplomatice în legătură cu războiul european,* Tipografia „Lupta", Bucuresti, 1915, p. 27.
3. Alexandru Marghiloman, *Note politice I,* Ediție îngrijită de Stelian Neagoie, Ed. Scripta, București, 1993, p. 454.
4. B.N.R., fond, St.Georges, Arhiva N. Filodor, caiet de însemnări, Atena, 16/29 aprilie 1915, f. 42.
5. *Cartea Roşie Austro-Ungară*, T. Contele Ottokar Czernin către baronul Burian, București 11 mai 1915.
6. Alexandru Cusin, *Împrejurările politice şi diplomatice în*

legătură cu războiul european, Bucureşti, Tipografia "Lupta", 1920, p. 43.
7. *Ibidem,* p. 44.
8. *Cartea Roşie Austro-Ungară,* Contele Ottocar Czernin către baronul Burian, Bucureşti, 4 martie 1915.
9. A. N. I. C., Fond Casa Regală, dos. 61/1914, f. 5.
10. *Documents Diplomatiques secrets russes*….Télégramme secret du ministre des Affaires Etrangères à l'ambassadeur à Londres, 24 mars/ 6 avril 1915, p. 236.
11. *Ibidem,* f. 6.
12. *Ibidem.*
13. *Ibidem.*
14. *Ibidem,* f. 7.
15. Alexandru Cusin, *Războiul şi ţările neutre,* Bucureşti, Tipografia "Lupta", 1915, p. 23.
16. A. N. I. C., Fond Xerografii, Viena, Pachetul nr. XII, Actul nr. 35, f. 2.
17. *Ibidem.*
18. *Un general italian despre o eventuală intrare în acţiune a Italiei şi a României*, în "Minerva", an. VII, 6 mai 1915.
19. *Situaţia în Italia,* în Idem, 10 mai 1915.
20. Benedetto Croce, *Storia d'Italia dal 1871 al 1915*, Bari, Editura Laterza & Figli, 1934, p. 178.
21. Nicu Pohoaţă, *România şi Tripla Înţelegere*, Bucureşti, Editura Cavaliotti, 2003, p. 281.
22. *Ibidem,* p. 282.
23. A. N. I. C., Fond Xerografii, Viena, Pachetul XIII, Act. Nr. 40, f. 3.
24. Petre Bărbulescu, Ionel Cloşcă, *Repere de cronologie internaţională. 1914-1945*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1982, p. 32-33.
25. *Ibidem*, p. 27.
26. A. N. I. C., Microfilme Italia, Rola 19/1, c. 76 (telegrama nr. 9521/12/25 septembrie 1914 de la Bucureşti, Carlo Fasciotti către A. Salandra.
27. *Ibidem,* Rola 89, c. 1221 (scrisoare din 22 martie 1915, de la Brăila, G. Serpi către C. Fasciotti).
28. *Ibidem,* 4/17 avril 1915, p. 238.
29. B.N.R., Fond Colecţii Speciale, Arhiva St.Georges, Marele Stat Major, Secţia III, Buletinul evenimentelor politice şi militare 1915 – 1916, p. 116.
30. A.N.I.C., Fond Microfilme, Italia, R. 19/1, C. 83-85.
31. B. N. R., Fond Al. St. Georges, Arhiva N. Filodor, CCCXXCVI/8 (telegrama nr. 548, 26 aprilie/8 mai 1915 de la Londra, N. Mişu către I. I. C. Brătianu).
32. Idem, Arhiva N. Filodor, CCCXCVI/4 (telegrama nr. 11, 1/4 mai 1915, de la Paris, Alexandru Em. Lahovary către Externe).
33. A.N.I.C., Fond Microfilme Franţa, R.101, c. 270.
34. *Ibidem*, c. 460.
35. *Situaţia României, Spicuiri din presa italiană*, în "Minerva", an. VII, 11 iunie 1915.
36. *Ibidem.*
37. *Ibidem.*
38. A.N.I.C., Fond Italia, R. 109, Bucureşti, 24 giugno 1915, c. 262-263.
39. *Ibidem,* Bucureşti, 25 giugno 1915, c. 265 – 268.
40. Vasile Vesa, *România şi Franţa la începutul secolului al XX –lea (1900-1916). Pagini de istorie diplomatică*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1975, p.184.
41. Ion Bulei, *Arcul aşteptării. 1914-1915-1916,* Bucureşti, Editura Eminescu, 1978, p. 232.
42. George Buchanan, *Mémoires de ancient ambassadeur d'Angleterre en Russie (1910-1917),* Paris, Hachette, 1925, p. 241.
43. *Ibidem,* p. 218.
44. Vasile Rudeanu, *op. cit.,* p. 167.
45. A. N. I. C., Fond Casa Regală, Ferdinand, dos. 30, 1915, f. 1-5 (Radiogramă nr. 1433, 5/8 august 1915, C. Diamandy către I. I. C. Brătianu).
46. *Ibidem,* Fond Microfilme Italia, Rola 106, c. 242 (Raport nr. P. 10153, 9 octombrie 1915).
47. *Ibidem,* c. 254-256.
48. Constantin Nuţu, *România în anii neutralităţii 1914-1916,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972, p. 110.
49. B. N. R., Fond Al. St. Georges, Arhiva N. Filodor, CCCXXCVI, f.42.
50. Sonino l-a întrebat pe Brătianu, dacă în cazul în care Italia se angajează cu trupe la Salonic, România ar putea să intervină în sprijinul Serbiei. (A.N.I.C., Fond Franţa, Rola 101, Rome 12 octobre 1915, c. 79).
51. *1918 la români. Desăvârşirea unităţii naţional-statale a poporului român. Documente externe 1879-1916*, vol. I, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983, p. 660 (telegrama nr. 2335, 1 noiembrie 1915, Fasciotti către Salandra).
52. *Ibidem,* p. 662 (telegrama nr. 2405, 6 noiembrie 1915, Fasciotti către Salandra).
53. *Ibidem,* p. 665 (telegrama nr. 2407, 6 noiembrie 1915, Fasciotti către Salandra).
54. *Ibidem.*
55. *Ibidem.*
56. *Ibidem,* p. 667-668 (telegrama nr. 2433, 8 noiembrie 1915, Fasciotti către Salandra).
57. *Ibidem,* p. 678-679 (telegrama nr. 2996, 25 decembrie 1915, Fasciotti către Salandra).
58. *Ibidem,* p. 678.
59. Ion Bulei, *1916 Zile de vară,* Bucureşti, 1978, p. 27-28.
60. *Ibidem,* p. 28.
61. M. A. E., Fond 71 Londra, vol. 29, 1914-1929 (telegrama nr. 1257, 28 aprilie/11 mai 1916, N. Mişu către Externe).
62. A. N. I. C., Fond Microfilme Italia, Rola 34, c. 664-665.
63. Saint Aulaire, Conte de, *Confession d'un vieux Diplomate,* Paris, Flammarion, 1953, p. 324.
64. L. Claretié, *Nos Frères Roumains,* Paris, 1919, p. 25.
65. I. G. Duca, *Amintiri politice,* vol. I, München, Ion Dumitru Verlag, 1981, p. 241.
66. Ion Bulei, *1916…,* p. 160.
67. A. N. I. C., Fond Casa Regală – Ferdinand, dos. 20, 1916, f. 2-6, Idem, Fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, dos. 9, 1916 f. 11-12.
68. *Ibidem,* Fond Microfilme Franţa, Rola 316, c. 1402.
69. *Ibidem,* c. 1392.
70. S. D. Spector, *România şi Conferinţa de Pace de la Paris. Diplomaţia lui I. I. C. Brătianu,* Iaşi, Institutul European, 1995, p. 35.